

ЈОСИФ МАРИНКОВИЋ (1851, Нови Бечеј–1931, Београд)

Јосиф Маринковић је рођен у малом насељу Врањево у оквиру Новог Бечеја (у данашњем Банату) 1851. године. Још у раном дечачком добу музика је у кући Маринковића била незаобилазан фактор свакодневице. Истичем да је ово веома важно. Тај његов први сусрет са музиком је највероватније био веома спонтан, простодушан, а опет изузетно упечатљив и оставио је на њега очигледно дубок утисак који ће га одредити и одредити за узвишен позив музичара коме ће он бити посвећен током читавог живота, упркос бројним препрекама на које ће наилазити. Маринковић је, управо због овако интензивне младалачке посвећености музици, након школовања у Новом Бечеју, Кикинди и Петроварадину, похађао чувену Учитељску школу *Препарандија* у Сомбору од 1870. до 1873. године, јер је управа ове школе музику сматрала неодвојивим фактором општег и стручног педагошког образовања. Маринковићев професор био је чешки композитор и диригент Драгутин Блажек, са којим је Јосиф сарађивао још током школовања, помажући му у припреми школског хора којим је и дириговао, а тада је написао и своје прве композиције које је изводио са школским хором. Желећи да се усаврши у музичкој уметности, провео је више година на Оргуљској школи Универзитета у Прагу, где је учио теорију музике код чешког теоретичара, музичког педагога и композитора Франтишека Здењака Скухерског. Нажалост, студије композиције је похађао са прекидима, јер му отац није дозвољавао да се у потпуности посвети музици, сматрајући тај позив несигурним у финансијском погледу, а желећи да му се син бави неким од уобичајених позива за вишу средњу класу онога доба, као што је адвокатура, или медицина. Маринковић је, међутим, био посвећен до те мере да је касније одлазио и у Беч на предавања из естетике музике код професора др Едуарда Ханслика, чувеног музиколога и естетичара Бечког универзитета. Одмах након завршеног школовања, Маринковић се посветио компоновању соло песама и био је посвећен томе наредних педесет година, све до смрти. Деловао је и као хоровађа Београдског певачког друштва (1881–1887), Академског певачког друштва *Обилић* (1889–1900), као и Радничког певачког друштва, Српско-јеврејског певачког друштва и других; предавао је музику у Богословији, Учитељској школи и Другој мушкој гимназији у Београду. Изабран је за дописног члана Српске краљевске академије 1907. године.

Био је изразити романтичар који се често користио народним мелосом. Компоновао је дела родољубивог карактера за мушке хорова, од којих је најпопуларнији *Народни збор* (1876), темпераментног, маршевског карактера, сматран симболом борбеног расположења српског народа, затим *Песмом срцу*, *Славија* и др; дела лирског карактера за мешовите хорова, композиције за дечје хорова и друга. Његових једанаест *кола* (1881–1897) – сплетова обрада народних песама већином из Војводине, писаних за мушки или мешовити хор – сматрају се претечама Мокрањчевих Руковети, мада у њима не постиже Мокрањчеву заокруженост и компактност форме, јер обично користи велики број песама, а без комплексније обраде. Маринковић је компоновао дела писана за мешовити хор без инструменталне пратње, где спада његова *Божанствена литургија Св. Јована Златоустог* и друге композиције писане на духовне текстове, а компоноване за богослужење у Православној цркви. Од појединачних ставова које је пронашао у композиторовој оставштини, Коста Манојловић је 1935. реконструисао у целину ово дело и објавио га управо под тим именом. Међу ставовима *Литургије* посебно се издваја експресивни,

надахнути *Отче наш*, који се убраја у ремек-дела хорске литературе. Маринковић је духовну музику компоновао под јаким утицајем руске духовне музике (*Опело, Царју небесни, Ангел вопијаше* и друге). Често је прерађивао своја хорска дела, тако да постоје у више верзија, што указује на то да је, као што смо поменули раније, сарађивао са више различитих ансамбала, те је у складу са тим и уподобљавао своје композиције наспрам образовања и вокално-техничких предиспозиција својих певача. Са друге стране, поједине композиције је прерађивао у каснијем зрелијем периоду, те се кроз ове примере може пратити стваралачка еволуција и сазревање Маринковићевог композиционо-техничког мајсторства.

Маринковић је у српској музици утемељио жанр хорова уз пратњу клавира (*Задовољна река; На Велики петак; Јадна мајка; Молитва; Поточара; Кантата Доситеју Обрадовићу*). Ова дела представљају оригиналне његове креације и својим садржајем и структуром подсећају на кантате, те су због тога касније поједина дела [као што је *На Велики петак* на текст Јована Јовановића Змаја] и оркестрирана и у том виду се, у појединим концертним извођењима, могу наћи. Ту он достиже висок уметнички израз, испољавајући изразит смисао за тонско сликање, психолошко продубљивање поетског садржаја и драмску сугестивност. Компоновао је и комаде за клавир соло, као и музику за позоришне комаде, али ће у историји музике остати упамћен првенствено по својим соло песмама. Неке од најпознатијих његових соло песама су: *Кажу ми кажу; Растанак; Поток жубори; Ох, како сунце сија; Молитва; Грм* и друге. Композитор Предраг Милошевић, велики познавалац живота и дела Јосифа Маринковића, за њега је рекао: *Својом соло песмом Маринковић је ударио темељ овом музичком облику, у коме смо се ми за кратак временски распон изједначили са народима са много већом музичком културом и традицијом*. Од овог дела његовог опуса, који се у историји националне музике може окарактерисати као почетак српског романтичарског лида, остало нам је двадесет шест примера, јер је Маринковић, типично за оно време, био веома самокритички настројен према својим композицијама и често их је преправљао и допуњавао. Оне су типичан пример романтичарског лида шубертовско-шумановског типа у композиционо техничком погледу, али их треба посматрати као оригинална музичка дела. Већина ових композиција, што је такође типично за његов дух времена, инспирисане су лирском поезијом, која претежно говори о љубави или у којима се описује природа, са изузетком неколико песама патриотског карактера. Маринковић има изразиту способност суштинског понирања у смисао и атмосферу стихова, са сигурношћу прати коректну дикцију текста, а мелодика му је инвентивна, широког даха и непосредног израза. Инспирацију за своје композиције често је налазио и у текстовима блиским духу народне песме и тада је, по правилу, и сам компоновао стилем блиским фолклору, утемељујући у српској музици омиљени жанр севдалинке (*Шано душо; Стојанке; Из град у град*). Наставио је и традицију обраде фолклорних напева.

Пре Маринковића, имамо у опусу Корнелија Станковића неколико примера романтичарске соло песме, али са ове историјске дистанце можемо са уверењем рећи да је управо Јосиф Маринковић онај композитор који је на прави начин увео соло песму у српску уметничку музику, угледајући се на Франца Шуберта и Роберта Шумана. Оно што нарочито плени код Маринковића јесте његов рафинирани избор квалитетне поезије наших српских песника за своје соло песме. Када се аналитички сагледају све ове

композиције, долази се до закључка да је у питању својеврсна антологија романтичарске српске поезије са њеним најзначајнијим представницима, као што су Бранко Радичевић, Јован Јовановић Змај, Ђура Јакшић, Јован Грчић, Мита Димитријевић, Војислав Илић, Драгутин Илић и многи други. Свакако је важна чињеница да су поједини од ових поменутих уметника чинили круг српских песника Хабзбуршке монархије, јер је управо штампањем песама Радичевића, Јовановића и Јакшића на реформисаном српском језику у Бечу 1847. године заснован романтизам у српској књижевности.

Маринковића су хвалили, како његови савременици тако и музиколози, композитори и музички критичари након његове смрти. Хвалили су, не само његов избор поезије него и његов веома одмерен став према компоновању на ту поезију. Милоје Милојевић, први српски доктор музикологије, са дозом пристрасности је о Маринковићу рекао: *Он је први и последњи истински српски романтичар у музици, стваралац оригиналне инспирације.*

Композитор Константин Бабић, који је одиграо велику улогу у оживљавању успомене на Јосифа Маринковића, који је и један од оснивача фестивала *Обзорја на Тиси* у Новом Бечеју, који се одржава у Маринковићеву част, рекао је за њега следеће: *Захваљујући његовом делу, ми можемо данас поносно да кажемо и тврдимо да је наша уметничка музика аутохтона, словенска и српска, а од каквог је значаја та чињеница да је наша музика чврстог и самониклог корена, нека буде илустровано поређењем са музиком Ивана Зајца и Ватрослава Лисинског, који су били савременици Јосифа Маринковића и Стевана Мокрањца. Дела ове двојице хрватских композитора могао је да потпише било који лошији њихов бечки савременик, а да се при том не примети њихова разлика у погледу националног порекла такве музике. Она је готово идентична са свим бечким продукцима тог времена и по садржају и по форми.*

Потврду о значају Маринковића дао је и наш књижевник Вељко Петровић на Јосифовом погребу, где је у име Српске краљевске академије наука, између осталог, рекао да са Јосифом Маринковићем леже у гроб последњи представник заносне српске романтике деветнаестог века, која за наш духовни живот значи класично раздобље: *Само времена великих усхићења изазивају и велике ствараоце. И велики занесењаци, они заљубљени у свој позив до свих прегорења, у стању су да прихвате, наставе и дограђују дело минулих нараштаја. Само она жарка љубав наших романтичара за род и отечество и њихова мистична вера у народну будућност и у свој позив песника и уметника могла је учинити да и стране узоре, поуке и техничка средства подјарме своје народном духу...*

Јосиф Маринковић је умро у Београду 1931. године, али његово име и опус и даље живи захваљујући, између осталог, и традиционалној манифестацији *Обзорја на Тиси*, која се одржава у Дому културе општине Нови Бечеј, а која окупља стручњаке, композиторе, музикологе, соло певаче и пијанисте са циљем да се наслеђе које је Маринковић оставио никада не заборави и да се ради на неговању традиције писања соло песама на овим нашим просторима кроз јавне позиве савременим композиторима да узму учешће и стварају нова дела овог жанра. У Зрењанину делује још увек ансамбл мешовитог хора *Јосиф Маринковић*, који је познат хорски ансамбл јер је 1987. Године, под управом диригента Слободана Бурсаћа, освојио титулу *Светског хора* на такмичењу у Ланголену

у Велсу.

Музички примери:

Јосиф Маринковић, [Молитва](#), Александра Ивановић, мецосопран и Оливера Ђурђевић, клавир;

Јосиф Маринковић, [Литургија Св. Јована Златоустог](#), (одломак), Хор РТС, диригент Бојан Суђић, солиста Владо Микић, бас.